

EUSKAL KLASIKOEN ARGITALPENAZ

Donostia, 1978 - III - 31

A. Zavala

Euskal klasikoen argitaratzearen bearra, danok ikusten degu. Beren burua ezertan daukaten izkuntza guziak, lan ori egiñik daukate edo egiten ari dira. Emengo erderak bi sorta ditu orretarako: *Clásicos Castellanos* eta *Colección de Autores Españoles Ribadeneira*. Bidasoa'z beste aldeko erderak ere olako zerbait baduala uste det.

Euskeraren premia larriagoa da. Literatura gutxi degu eta daukagun pizarra baztertua. Liburu askotatik oso ale bakanak, diputazioetako liburutegietan-edo. Zenbait liburutatik ale bakarra ere bai. Iñork irakurri edo lanen bat egin nai badu, liburuak nun aurkituko duan ere ez daki. Bin-bitartean, salmentara ateratzen diran liburuak, guk kultura gauzetarako dirurik ez eta Ipar-Amerikako unibersidadeak eraman. Zenbait nazio pobretatik, ango monumento zarrak arriz-arri eraman oi dituzte nazio aberatsetara. Gure literatura ere, liburuz-liburu kanporatzen ari zaigu, baiñan ez det uste pobre-aitzakirik atera dezakegunik.

Beraz, euskal klasikoen sorta bat, liburutegi bat sortu bearra dago. Langintza ori, berriz, Euskaltzaindiaren egitekoa da, ta garai onik iñoiz izan bada, oraintxe degula dirudi.

Zer egin onetarako, Napoleonek gerrarako nai zituan iru gauza aiek bear dira: dirua, dirua ta dirua. Zenbat bearko dan, ez da asmatzen-erreza izango. Urtean zenbat liburu aterako diran jakin bear litzake leenik. Bi edo iru langille ere bearko dira gutxienez, ta beste eginkizunik ez dutenak gaiñera; liberatuak alegia. Toki berezirik gabe ere jai dago. Beste gastu batzuk ere izango dira noski. Beraz, zenbait milloi bearko dira urtean, ezer pulamentuzkorik egitekotan. Euskal-

tzaindiaren presupuestoak zama berria artuko du. Baiñan ekonomia-zaleentzat bego buru-auste ori.

Klasikoak zein diran ere, asieratik erabaki bear litzake. Nere iritzirako, euskeraz iñoiz lan ederrik egin eta mundu ontatik aldegin dutenak dira. Beraz, D'Ettxepare'kin asi eta Txomin Agirre'kin-eta bukatu.

Klasiko oietan bi mota ikusten ditut nik, argitaratzearen aldetik. Lenengo, beren lanak batera argitaratuta dauzkatenak. Alakoak, adibidez, Frai Bartolome, Gerriko, Asteasu'ko Agirre. Oiekikoa egiten oso erreza da: idazlearen bizitzaren eta lanaren berri ondotxo dakian batek itzaurrea egin dezala, ori aurretik erantsi eta ondoren garai bateko argitaraldi zaarra, fotolitoz aterata.

Beste klasiko batzuek, berriz, beren lanak oso sakabanututa izango dituzte. Felipe Arrese Beitia eta Emeterio Arrese, adibidez. Olakorik asko dago emeretzigarren eta ogeigarren mendean. Euskal aldizkariak orduan asi baitziran, eta idazleak aietara bialtzen zituzten beren lanak. Baiñan fotokopiarren bidez, asko erreztu da biltze-lana gaurko egunetan. Euskaltzaindiak makina oietako bat bereganatu bear luke, eta ondoren, *Euskal-Erria* edo *Euskalduna* aldizkariak adibidez artu, eta ango artikulua, olerki eta lan guziak fotokopiatu, eta idazle bakoitzarenak karpeta banatan sartu. Idazle baten bilduma egindakoan, inprentarako prestatu, bialdu eta argitaratu, itzaurrea aurretik erantsiaz. Olakoetan denbora eta diru geiago bearko da noski.

Nere ustetan, bilduma ori egiten lenbailen asi bear da. Ala ere, bildumarik egin bearrrik ez duten beste aiek lenengo argitaratu.

Ezertxo argitaratzen asi aurretik, oso arretaz pentsatu bear dira liburu-sorta berriaren neurriak luze-zabalean, leengo liburu zaarrak fotolitoz argitaratzeko neurririk egokiena arkitu arte.

Rustikaz ala azal lodiekin liburak atera, ori ere ondo ausnartu bear dan gauza da. Rustikaz eginda, merkeago aterako da, baiñan liburuak gutxiago iraungo dute. Alderantziz, orde, azal lodidunak badira: garestiagoak baiñan iraunkorragoak. Bearbada, erdizka ateratzea litzake onena, erosle bakoitzak naiago duana aukera dezan.

Askotan, idazlearen eungarren urte-mugaz baliatzea ongi litzake. Adibidez, orain bi urte-edo ospatu zan nik asko maite detan idazle batena: Barbier'ena. Festa ederra egin zitzaion. Baiñan idazle bati egin genezaioken omenaldirik bikaiñena, aren lan guziak argitaratzea da. Barbiere onek baditu olerkiak, antzerki bat edo beste, nobela bat, ipuiak, eta abar. Oiek guziak bildu eta atera izan bagenitu, orduan eskeñiko genion benetako omenaldia, eta euskerari mesede ederra egin ere bai.

Euskalkiak ere ondo kontuan artu bear lirake. Probintzi guzietako klasikoak bear ditugula esan nahi det.

Nere lerro auek emen bukatuta, geienai ongi idurituko litzaieke. Baiñan munduko izkera guziak badute beste klasi-korik ere, askotan alakotzat artzen ez badira ere. Erri-literatura esan nai det.

Dakizutenez, euskerak ere badu, eta sail ugaria, eremu zabala. Liburu-sorta au asten bada, gure erri-literatura bazterrera uztea itxuskeri aundia litzake. Sorta berean leku eman litzaieke gure ipui zaarrai, esaera zaarrai, eta pastora-lai, adibidez.

Gure erri-literaturaren saillik aundienetako bat, bertso-laritzza, obeki esateko bertso zaarrak, nere bizkar egon da. Orrek bere bidea egiña du eta ortik jarraitu bearko du. Ez ordea neretzat obe izango dalako. Aztertze lana norbaitek egin bear du eta, egia esan, nere gustoko lana da. Baiñan ekonomia ere nere lepotik egotea, geiegizkoa da. Arpideetatik bakarrik jai degu. Falta dana ezin osaturik, denbora-galtze aundiak etortzen zaizkit, eta makiña bat tratu txar eta lotsa gorri ere eman izan diot nere buruari, liburuak artu eta kinkallero bat bezela bertso-saiotara joanda. Orrela ibiltzez aspertuta nago. Al dedan bitartea, aurrera jarraituko det. Baiñan gaurko au oso egokiera ona iduritzen zait, Euskaltzaindia jakiñaren gaiñean jartzeko: nik ez daukat, orain artean bezela, denbora luzean irauterik.

Erri-literaturaren saillean, bertsolaritzaz kanpora ere, zerbait lan egiña nago: baserritarrai-eta, prosa-liburuak idatzi arazi; *narrativa* alegia; kontaerak. Ori ere, aozko literatura papereratzea da. Salaberria'ren *Neronek tirako nizkin* izan zan lenengoa. Uztapide'ren *Lengo egunak gogoan* eta Txirritaren illobaren *Aien garaia* etorri ziran urrengo. Geroztik bes-

te batzuk ere idatzi dira, baiñan diru-faltaz esku-idatziak anxe dauzkat nere gelan, oñetako-kaja batean sartuta, alper-alperrik. Zortzi bat liburu aundi dira. Ontaz ere jakiñaren gaiñean jartzen det Euskaltzaindia.

Erri-literaturari buruz, beste zerbait. Bertsolari-saioak Euskaltzaindiak magnetofonoz bildu bear lituzke. Nik zerbait badet; Jose Mari Iriondo'k ere bai; garai bateko Mujika'k, aretxek bai mordoa. Beti ere, ortan egin dan lan guzia, partikularrak egin dute. Al dan bildumarik osoena egin bear luke Euskaltzaindiak, euskera itzegiñaren bilduma egiten asi dan antzera, bai leengo saioak bilduz eta bai orain egiten diranak grabatuz ere.

Ikusten deuzenez, langintza aundia, programa zabala eskeintzen det. Nik erabilitako puntu guziak ezin erabakiko dira gaurko arratsaldean bakarrik. Baiñan Euskaltzaindiak on luke bide ortatik abiatzea. Oiek baitira, nere iritzirako beintzat, Akademia baten lanak eta zer egiñak.